

Konaklama Kapasitesinin Bir Sonucu Olarak Turizm Yoğunluğu: Türkiye'nin Önde Gelen Turistik Destinasyonları Üzerine Bir Araştırma (Tourism Intensity As a Result of Accommodation Capacity: An Analysis of Turkey's Leading Tourism Destinations)

Ramazan GÖRAL^a , *Engin TENGİLİMOĞLU^a

^a Selçuk University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Konya/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 20.02.2020

Kabul Tarihi: 15.10.2020

Anahtar Kelimeler

Turizm yoğunluğu

Defert indeksi

Turist sıklığı

Öz

Turizm sektörü 1980'li yıllardan sonra hızlı bir gelişim göstererek ülke ekonomilerine önemli katkılar sağlarken aşırı turizm hareketlerinin destinasyonlara yönelik olumsuz etkileri de doğal ve sosyal çevre bağlamında tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte turistlerin belirli destinasyonlarda yoğunlaşmaları yerel halkın yaşam kalitesini etkilemiş ve aşırı turizm olgusu turizm hareketlerine karşı protestolara neden olmuştur. Bir destinasyonda turizm yoğunluğunun ölçülmesi için destinasyonun nüfusu, yüzölçümü, gelen turist sayısı, geceleme sayısı, yatak kapasitesi gibi değişkenler kullanılarak farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu çalışmada ise Fransız coğrafyacı Pierre Defert tarafından geliştirilen Defert Endeksi (DE) ile turist sıklık indeksi (TS) kullanılmıştır. Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın, İzmir ve Nevşehir gibi Türkiye'nin önde gelen turizm destinasyonlarının 2009-2018 yılları arasındaki turizm yoğunlukları hesaplanmış ve Türkiye'nin genel DE ve TS ortalamaları ile karşılaştırılmıştır. DE bakımından Antalya, Muğla, Aydın ve Nevşehir Türkiye ortalamasının üzerinde iken İzmir ve İstanbul Türkiye ortalamasının altındadır. TS bakımından ise bütün destinasyonlar Türkiye ortalamasının üzerinde hesaplanmıştır. Turizm yoğunluk göstergelerinden DE ve TS turizm planlarının oluşturulmasında, turistik yatırımlara yön verilmesinde göz önünde bulundurulacak önemli turizm göstergeleri olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

Keywords

Tourism intensity

Defert index

Tourist Frequency

Abstract

While the tourism sector has made significant contributions to the country's economies by making rapid progress after the 1980s, the negative effects of overtourism movements towards destinations have also been discussed in the context of natural and social environment. The concentration of tourists in certain destinations has affected the quality of life of local people and overtourism has led to protests against tourism movements among to local people. Different approaches have been developed using variables such as the population of the destination, the area, the number of tourists arriving, the number of overnight stays, bed capacity to measure the tourism density in a destination. In this study, the Defert Index (DE) developed by French geographer Pierre Defert and the tourist density index (TS) were used. The tourism density of Turkey's leading tourism destinations such as Antalya, Istanbul, Mugla, Aydın, Izmir and Nevşehir was calculated between 2009 and 2018 and compared with Turkey's DE and TS averages. In terms of DE, Antalya, Mugla, Aydın and Nevşehir are above the Turkish average, while Izmir and Istanbul are below the Turkish average. In terms of TS, all destinations are calculated above the Turkish average. DE and TS considered as important tourism intensity indicators using while creation of tourism plan in a destination. In this context, recommendations are offered to the extent of results.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: engintengilimoglu@selcuk.edu.tr/ (E. Tengilimoğlu)

DOI: 10.21325/jotags.2020.710

GİRİŞ

1950’li yıllardan sonra turizm sektöründe yaşanan gelişmeler büyük kitlelerin turizm hareketlerine katılmasıyla birlikte aşırı turizm hareketlerinin olumsuz yönleri gibi tartışma konularını da beraberinde getirmiştir. Günümüzde yaklaşık 1.4 milyar kişi uluslararası turizm hareketlerine katılırken (UNWTO, 2019) turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bazı Avrupa şehirlerinde yerel halkın yaşam kalitesinde ortaya çıkan düşüş turizm karşıtı gösterilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Koens vd., 2018; Seraphin vd., 2018). Aşırı turizm kavramının 2017 yılından sonra özellikle turizm medyası tarafından ortaya atıldığı çeşitli çalışmalarda dile getirilmektedir (Cruz & Zaragoza, 2019; Koens vd., 2018). Kavram Dünya Turizm Örgütü tarafından “turizm hareketlerinin bir destinasyon veya destinasyonun bir bölümünde yerel halkın yaşam kalitesine ve/veya ziyaretçi deneyimine olumsuz yöndeki etkisi” şeklinde tanımlanmaktadır (UNWTO, 2018).

Aşırı turizm kavramının yeni bir kavram olmasına karşın daha erken dönemlerde de kavramın ifade ettiği turizmin olumsuz etkilerine ilişkin çalışmaların bulunduğu bilinmektedir. Özellikle Doxey’in (1975) Irridex Modelinde ve Butler’in (1980) Turizm Alanları Yaşam Döngü Modelinde artan turist sayılarının olası olumsuz etkileri ele alınmıştır. Doxey turist sayısı arttıkça yerel halkın olumludan olumsuz tutumlara doğru geçiş yapacağını ifade etmektedir. Bu düşünce günümüzde Venedik ve Barselona gibi şehirlerde yerel halk tarafından turizme karşı düzenlenen protestoları da (Seraphin vd., 2018) açıklamaktadır. Benzer bir şekilde Butler de artan turist sayısı ile yerel halkın hoşnutsuzluk yaşayacağını ifade etmektedir. 1980’li yıllarda yoğun bir şekilde turistik bölgelerin taşıma kapasitesi tartışılmaya başlanmıştır (Koens vd., 2018). Taşıma kapasitesi, olumsuz sonuçlara neden olmadan turistik bir bölgenin ağırlayabileceği turist sayısını ifade etmektedir. Aşırı turizm hareketleri sonucunda şehir içi ulaşım, altyapı, trafik gibi bölge halkının yaşamında etkili unsurlarda problemler ortaya çıkmaktadır (Koens vd., 2018). Aşırı turizm hareketlerinin oluşturduğu bu gibi sorunlar neticesinde son elli yılda Venedik halkının 3’te 2’sinin farklı bölgelere taşındığı ifade edilmektedir (Seraphin vd., 2018).

Turizm hareketleri neticesinde yaşanan gelişmelere paralel olarak tartışılmaya başlanan bir diğer kavram da turizm yoğunluğudur. Bir destinasyonun sahip olduğu turistik kapasite ve ağırladığı turist sayıları hiç kuşkusuz aşırı turizm hareketlerine neden olan önemli göstergelerdir (Cruz & Zaragoza, 2019). Turistik kapasite ve turist sayıları aynı zamanda destinasyona ilişkin turizm yoğunluğunun ölçülmesinde de kullanılmaktadır (Mikulic vd., 2015; Sezgin & Gümüş, 2016). Turizm yoğunluğunun hesaplanmasında farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Genel anlamda destinasyonun sahip olduğu yatak kapasitesi veya destinasyonu ziyaret eden turist sayısının, destinasyon yüzölçümü veya destinasyonun yerleşik nüfusuna oranını ifade etmektedir (Dumbrovska & Fialova, 2014; Stefco vd., 2016). Bu çalışmada turizm yoğunluğu ölçme yaklaşımlarından Defert Endeksi (DE) ve Turist Sıklığı (TS) yöntemleri benimsenerek Türkiye’nin önde gelen turistik destinasyonlarının 2009-2018 yılları arasında turizm yoğunluk düzeyleri değerlendirilmiştir.

Literatür

Aşırı turizm hareketlerinin nedenlerinden biri olan turizm yoğunluğunun hesaplanmasında turistik kapasite (Sezgin & Gümüş, 2016) ve turist sayısı (Shiji, 2019) olmak üzere iki temel gösterge baz alınmaktadır. Örneğin Shiji (2019) yılın her hangi bir gününde her 1.000 yerli nüfusa karşılık gelen turist sayısı üzerinden turizm yoğunluğunu değerlendirmiştir. Sezgin ve Gümüş (2016) ise çalışmalarında 100 yerli nüfusa karşılık gelen yatak kapasitesi üzerinden değerlendirme yapmışlardır. Olalı (1990, s. 186) kapasite üzerinden yapılan bu hesaplamayı turistik

fonksiyon oranı olarak isimlendirmiştir. Dolayısıyla literatürde turizm yoğunluğu bir çatı kavram olarak kullanılırken bu yoğunluğun incelenmesinde birbirinden farklı yöntemlerle elde edilen değerler birer gösterge olarak ele alınmaktadır. Bu hesaplamaların her birinde ya turist sayıları ve geceleme sayıları gibi türevleri ya da turistik kapasite temel değişken olarak ele alınırken destinasyonun nüfusu ve yüzölçümü ise oranın elde edilmesi için kullanılmaktadır. Dumbrovska ve Fialova (2014) bütün bu değişkenlerin kullanıldığı altı farklı yaklaşım ile Prag, Viyana ve Budapeşte'nin turizm yoğunluklarını karşılaştırmıştır. Bu çalışmada ise kapasite temelli yaklaşımlardan Defert Endeksi (DE) ve Turist Sıklığı (TS) yöntemleri kullanılmıştır. Destinasyonun sahip olduğu turistik kapasite destinasyonu ziyaret eden turist sayısı hakkında bilgiler sunarken aynı zamanda destinasyonda gerçekleşen aşırı turizm hareketlerini de açıklayan önemli bir göstergedir (Cruz & Zaragoza, 2019).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre 2018 yılında Türkiye'ye gelen toplam yabancı ziyaretçi sayısı 39.488.401'dir (www.ktb.gov). Yabancı ziyaretçilerden 14.856.673'ü İstanbul, 14.617.500'ü Antalya, 3.221.366'sı Muğla, 1.212.709'u ise İzmir havalimanlarından giriş yapmıştır (www.evds2.tcmb.gov.tr). Örneklem dahilinde ele alınan turizm destinasyonlarına ilişkin yatak kapasitesi, tesise geliş, geceleme sayısı ve doluluk oranları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. 2018 Yılı Bakanlık Belgeli Tesis İstatistikleri

İller	Yatak Kapasitesi	Tesise Geliş	Geceleme Sayısı	Ortalama Kalış Süresi	Doluluk (%)
Antalya	497.626	16 615 773	73 689 106	4,43	67,27
İstanbul	146.328	9 013 444	20 983 823	2,33	57,26
Muğla	137.225	2 713 132	9 778 180	3,60	56,20
İzmir	50.545	2 395 446	5 257 991	2,19	50,29
Aydın	37.537	1 566 340	4 748 056	3,03	64,75
Nevşehir	12.985	1 018 744	1 763 782	1,73	48,80
Türkiye	1.119.995	50 344 818	144 415 267	2,87	56,43

Türkiye genelinde 2018 yılında bakanlık belgeli konaklama tesislerinde toplam 144 milyonun üzerinde geceleme yapılırken gecelemlerin yarısından fazlasının Antalya ilinde gerçekleştiği görülmektedir. Antalya aynı zamanda doluluk oranı (%67), ortalama kalış süresi (4,43), tesise geliş (16 milyon) ve yatak kapasitesi bakımından da (497 bin) diğer destinasyonlardan yüksek değerlere sahiptir. Fakat yabancı ziyaretçilerin giriş yaptıkları havalimanları göze alındığında İstanbul'un (14.856.673) Antalya'dan (14.657.500) daha yüksek olduğu görülmektedir. Gelen yabancı ziyaretçi sayısının fazla olmasına karşın diğer istatistiklerde Antalya'nın önde olması İstanbul'daki ortalama kalış süresinin azlığı ve çalışma dışında bırakılan bakanlık belgeli olmayan tesis sayıları ile açıklanabilir.

Yöntem

Turizm yoğunluğu farklı şekillerde hesaplanabilmekle birlikte bu çalışmada bölgede bulunan turistik yatak kapasitesinin bölge nüfusuna oranını ifade eden Defert Endeksi (DE) ve yatak kapasitesinin bölgenin yüzölçümüne oranını ifade eden Turist Sıklığı (TS) yaklaşımları kullanılmıştır. Aşağıda bu yaklaşımlara ilişkin formüller verilmiştir.

$$Defert\ Endeksi\ (DE) = \frac{L \times 100}{P} \text{ (Dumbrovska ve Fialova, 2014),}$$

$$Turist\ Sıklığı\ (TS) = \frac{L}{Yüz\ Ölçümü\ (km^2)} \text{ (Stefco vd., 2016), } L = \text{Yatak Kapasitesi, } P = \text{Nüfus}$$

Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin önde gelen turistik destinasyonlarının Defert Endeksi ve Turist Sıklığı yaklaşımları ile turizm yoğunluklarının hesaplanarak Türkiye geneli ortalama yoğunluk değerleri ile karşılaştırılması ve 2009-2018 yılları arasındaki seyrinin değerlendirilmesidir.

Örnekleme ve veri toplama

Çalışmanın örneklemini Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın, İzmir ve Nevşehir gibi Türkiye'nin önde gelen turizm destinasyonları oluşturmaktadır. Çalışmada veri olarak kullanılan yatak kapasiteleri Kültür ve Turizm Bakanlığı istatistiklerinden alınırken nüfus bilgileri Türkiye İstatistik Kurumundan ve yüzölçümleri ise Harita Genel Müdürlüğünden temin edilmiştir. Belediye belgeli konaklama tesislerinin yatak kapasiteleri çalışma dışında bırakılarak sadece Bakanlık belgeli konaklama tesislerinin sahip olduğu yatak kapasiteleri çalışmaya dahil edilmiştir. Tablo 2'de çalışmada kullanılan veriler sunulmuştur.

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Veriler

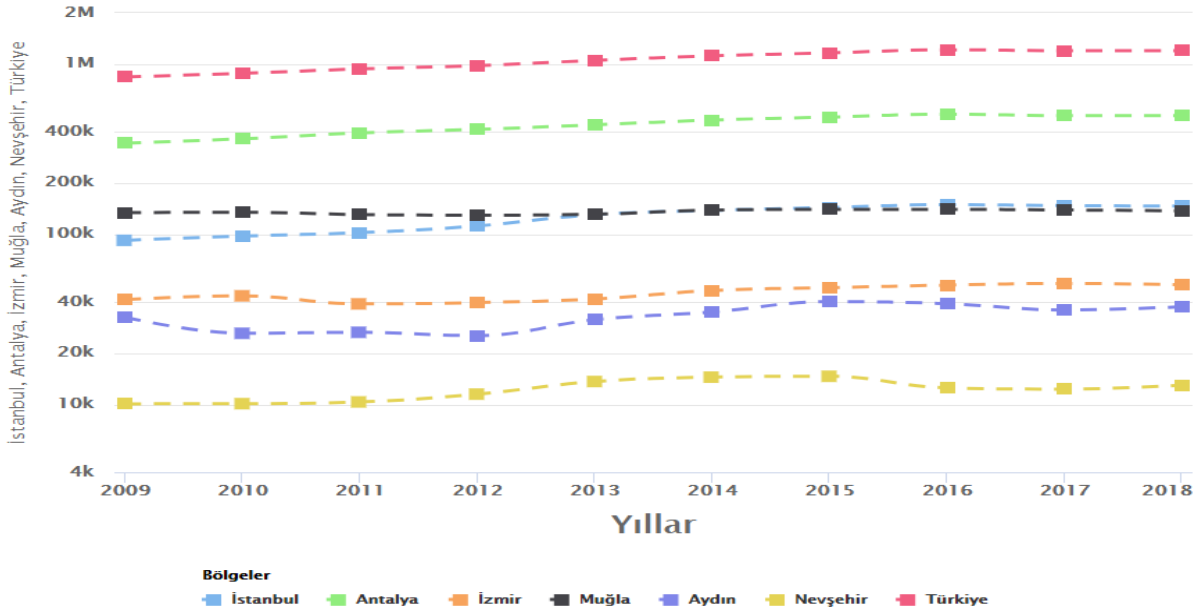
İller	Kriterler	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antalya	Yüz Ölçümü	20.177	20.177	20.177	20.177	20.177	20.177	20.177	20.177	20.177	20.177
	Nüfus	1.919	1.978	2.043	2.092	2.158	2.222	2.288	2.328	2.364	2.426
	Yatak Kapasitesi	343	363	394	413	439	468	488	507	497	497
İstanbul	Yüz Ölçümü	5.461	5.461	5.461	5.461	5.461	5.461	5.461	5.461	5.461	5.461
	Nüfus	12.915	13.255	13.624	13.854	14.160	14.377	14.657	14.804	15.029	15.067
	Yatak Kapasitesi	92	97	102	112	130	138	143	149	147	146
Muğla	Yüz Ölçümü	12.654	12.654	12.654	12.654	12.654	12.654	12.654	12.654	12.654	12.654
	Nüfus	802	817	838	851	866	894	908	923	938	967
	Yatak Kapasitesi	134	134	130	129	131	138	140	139	138	137
Aydın	Yüz Ölçümü	8.116	8.116	8.116	8.116	8.116	8.116	8.116	8.116	8.116	8.116
	Nüfus	979	989	999	1.006	1.020	1.041	1.053	1.068	1.080	1.097
	Yatak Kapasitesi	32	26	26	25	31	35	40	39	35	37
İzmir	Yüz Ölçümü	11.891	11.891	11.891	11.891	11.891	11.891	11.891	11.891	11.891	11.891
	Nüfus	3.868	3.948	3.965	4.005	4.061	4.113	4.168	4.223	4.279	4.320
	Yatak Kapasitesi	41	43	39	39	41	46	48	50	51	50
Nevşehir	Yüz Ölçümü	5.407	5.407	5.407	5.407	5.407	5.407	5.407	5.407	5.407	5.407
	Nüfus	284	282	283	285	285	286	286	290	292	298
	Yatak Kapasitesi	10	10	10	11	13	14	14	12	12	12
Türkiye	Yüz Ölçümü	783.562	783.562	783.562	783.562	783.562	783.562	783.562	783.562	783.562	783.562
	Nüfus	72.561	73.722	74.724	75.627	76.667	77.695	78.741	79.814	80.810	82.003
	Yatak Kapasitesi	840	882	936	979	1.051	1.116	1.164	1.212	1.198	1.199

* Nüfus x 1000, Yatak Kapasitesi x 1000

Yukarıdaki tabloda DE ve TS hesaplamalarında kullanılan değişkenlere yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde nüfusun sürekli olarak artış gösterdiği, yatak kapasitesinin belirli yıllarda düşüşler yaşanmasına karşın genel anlamda arttığı gözlenmektedir. Yüz ölçümlerinde ise ilgili yıllar içerisinde herhangi bir değişme gözlemlenmemiştir.

Bulgular

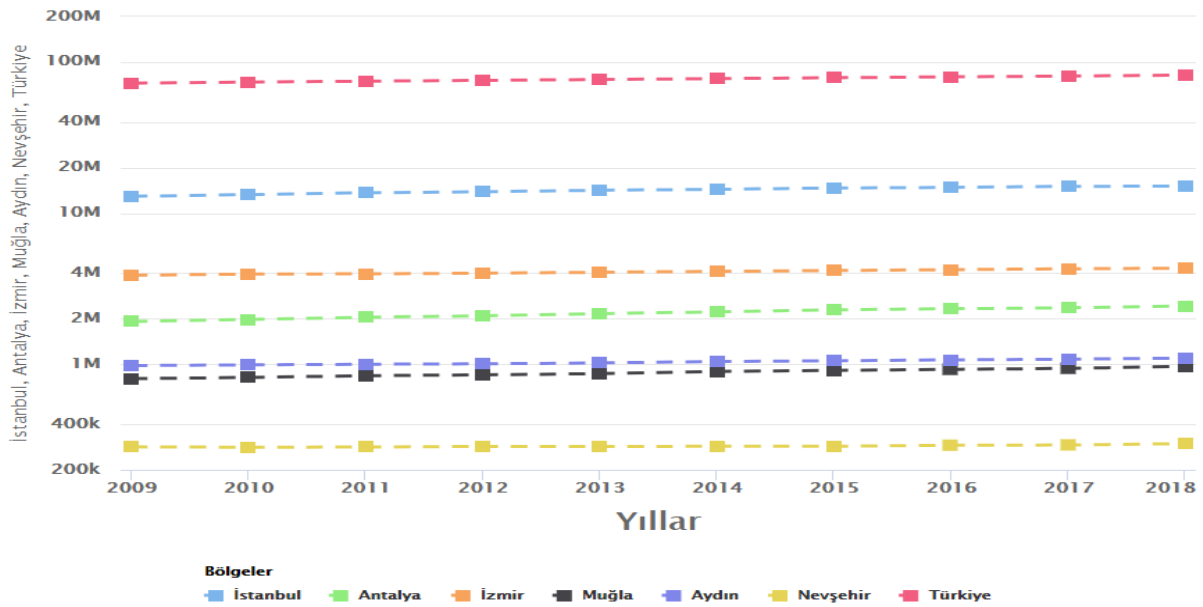
Türkiye genelinde bakanlık belgeli yatak kapasitesi 2017 yılında yaşanan düşüş dışında sürekli yükselerek 840 binden 1.199 bine yükselmiştir. Yatak kapasitesinde yaşanan artış turizm yoğunluğuna ilişkin önemli bir göstergedir. Aşağıda örneklem dahilindeki destinasyonlar ve Türkiye geneli bakanlık belgeli yatak sayılarının 2009-2018 yılları arasındaki seyri verilmiştir.

Grafik 1. Yıllara Göre Bakanlık Belgeli Yatak Kapasiteleri

2018 yılı itibari ile Türkiye genelinde bulunan bakanlık belgeli toplam yatak kapasitesinin (1.199.995) büyük bir bölümü Antalya ilinde (468.776) yer almaktadır. İkinci sırada ise 2013 yılına kadar Muğla yer alırken 2013 sonrasında İstanbul'un ikinci sırayı aldığı görülmektedir. Sonra sırası ile İzmir, Aydın ve Nevşehir gelmektedir.

DE hesaplamasında kapasitenin nüfusa oranı dikkate alınmaktadır (Dumbrovska & Fialova, 2014; Stefco vd., 2016). Dolayısıyla örneklem dahilindeki illerin kapasite değişimleri gibi nüfus artışları da turizm yoğunluk hesaplamalarında etkili olmaktadır. Aşağıdaki grafik ilgili destinasyonların ve Türkiye'nin 2009-2018 yılları arasındaki nüfus seyrini vermektedir.

Grafik 2. Yıllara Göre Nüfus

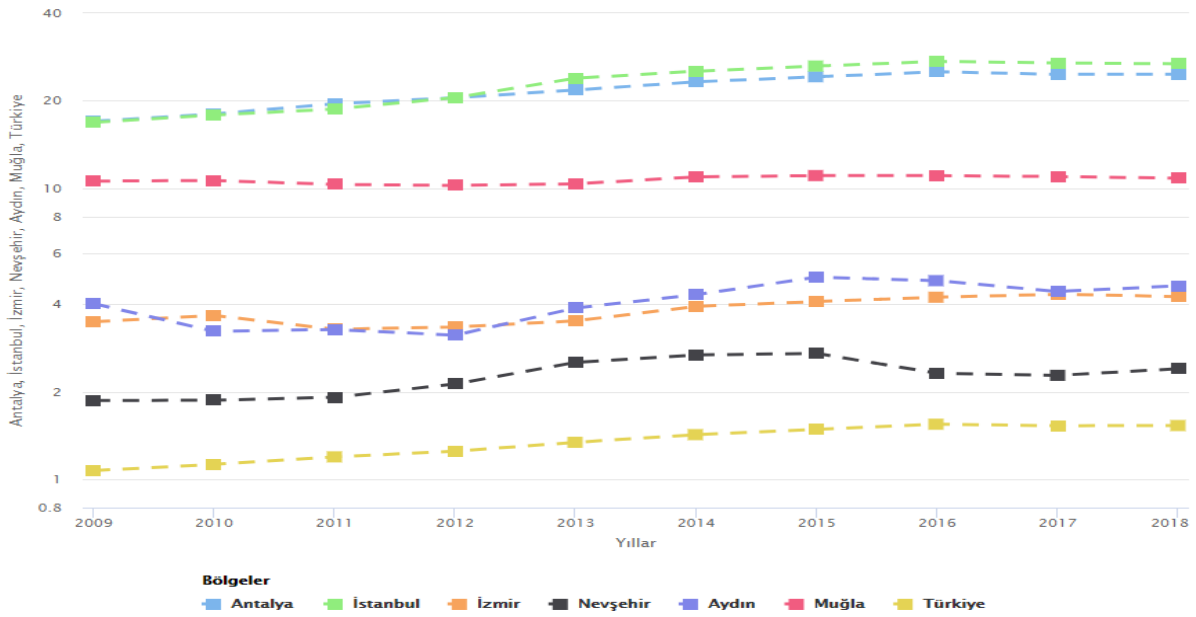
Türkiye'nin ve örneklem dahilindeki destinasyonların nüfus seyirleri incelendiğinde 2009-2018 yılları arasında sürekli olarak artış gözlemlendiği söylenebilir. Nüfus açısından İstanbul, İzmir, Antalya ilk sıraları alırken Aydın, Muğla ve Nevşehir son sıralarda bulunmaktadır. 2009-2018 yılları arasında illerin nüfus sıralamalarında herhangi bir değişiklik gözlemlenmemiştir.

Yapılan hesaplamalar sonucunda elde edilen, örneklem dahilindeki destinasyonların ve Türkiye genelinin "DE ve TS" değerleri yıllara göre Tablo'3 de verilmiştir.

Tablo 3. Yıllara Göre Turist Sıklığı (TS) ve Defert Endeksi (DE)

Yıllar	Antalya		İstanbul		İzmir		Nevşehir		Aydın		Muğla		Türkiye	
	TS	DE	TS	DE	TS	DE	TS	DE	TS	DE	TS	DE	TS	DE
2009	17,02	17,88	16,87	0,71	3,48	1,07	1,87	3,56	4,02	3,33	10,59	16,70	1,07	1,16
2010	18,04	18,39	17,88	0,74	3,66	1,10	1,87	3,58	3,23	2,65	10,65	16,48	1,13	1,20
2011	19,53	19,28	18,73	0,75	3,28	0,98	1,92	3,66	3,27	2,66	10,32	15,58	1,20	1,25
2012	20,49	19,75	20,51	0,81	3,34	0,99	2,13	4,04	3,13	2,52	10,24	15,22	1,25	1,30
2013	21,79	20,37	23,90	0,92	3,51	1,03	2,52	4,78	3,88	3,09	10,37	15,14	1,34	1,37
2014	23,23	21,09	25,27	0,96	3,93	1,14	2,68	5,06	4,31	3,36	10,95	15,49	1,43	1,44
2015	24,19	21,33	26,33	0,98	4,09	1,17	2,71	5,11	4,95	3,82	11,07	15,41	1,49	1,48
2016	25,15	21,80	27,33	1,01	4,23	1,19	2,32	4,31	4,82	3,66	11,06	15,15	1,55	1,52
2017	24,67	21,05	27,00	0,98	4,33	1,20	2,28	4,21	4,42	3,32	10,98	14,80	1,53	1,48
2018	24,66	20,51	26,80	0,97	4,25	1,17	2,40	4,35	4,63	3,42	10,84	14,18	1,53	1,46

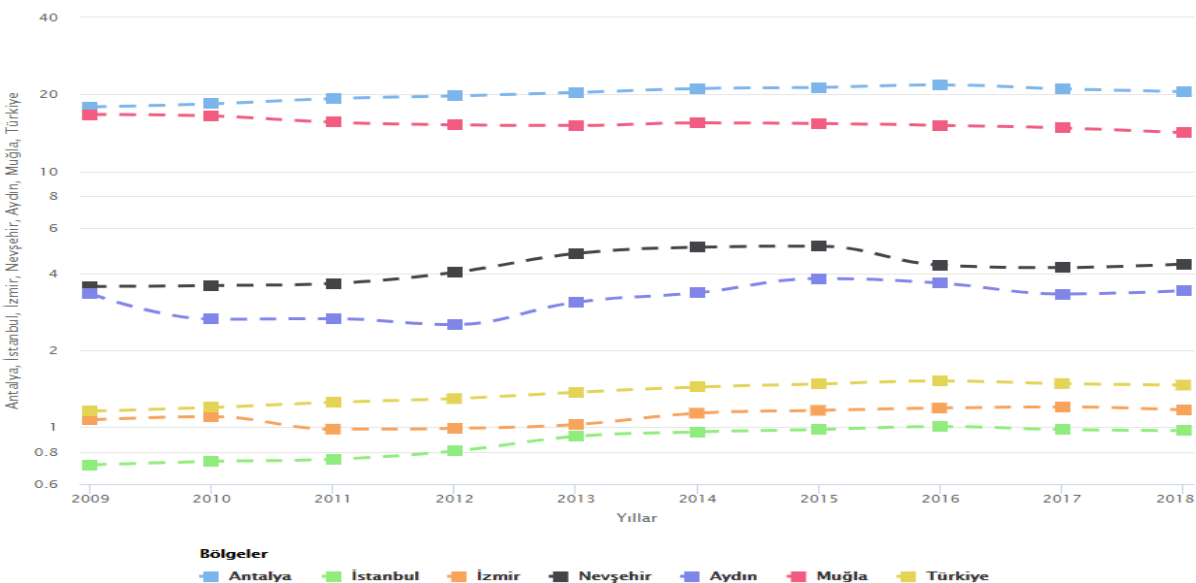
TS (*Yatak Kapasitesi / Yüz Ölçümü*) bakımından İstanbul, Antalya ve Muğla ilk sıralarda yer alırken DE (*Yatak Kapasitesi / Nüfus*) bakımından Antalya, Muğla ve Nevşehir ön plana çıkmaktadır. Aşağıdaki grafiklerde örneklem dahilindeki illerin ve Türkiye genelinin turizm sıklığı ile turizm yoğunluğu değerlerinin seyri yıllara göre verilmiştir.

Grafik 3. Yıllara Göre Turist Sıklığı (TS)

TS bakımından Türkiye ortalamasının, ele alınan diğer bölgelerden daha düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. Örneklem dahilinde ele alınan destinasyonların Türkiye'nin en çok turist ağırlayan destinasyonlar olması turist sıklığının Türkiye ortalamasından yüksek hesaplanmasında etkili olmuştur. Grafik incelendiğinde belirli yıllarda iniş çıkışlar yaşanmasına karşın bütün illerde 2018 değerlerinin 2009 değerlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla TS bakımından bir artışın yaşandığı söylenebilir. TS hesaplamasında kullanılan destinasyonların yüz ölçümleri yıllara göre farklılık göstermemiştir. Bu durum turist sıklığında ortaya çıkan değişimlerin yatak kapasitesindeki değişimlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Grafikte 3'te dikkati çeken bir diğer unsur ise Antalya-İstanbul ve Aydın-İzmir arasında gerçekleşen yıllara göre TS sıralamasındaki değişimlerdir. 2012 yılına kadar Antalya ilk sırada yer alırken 2012'den sonra İstanbul'un ilk sırayı aldığı görülmektedir. Aydın ise 2009 yılında 4. Sırayı alırken 2010-2012 yıllarında İzmir'in altında 5. Sıraya gerilemiş, 2013 ve sonrasında ise tekrar İzmir'i geçerek 4. Sıraya yükselmiştir. Yaşanan bu değişimler yüz ölçümlerinin sabit kalmasından dolayı değişen yatak kapasitesi ile açıklanmaktadır.

Grafik 4. Yıllara Göre Defert Endeks (DE) Değerleri

Grafik 4'te yıllara göre DE değerlerinin değişimleri gösterilmektedir. DE incelendiğinde yıllara göre gerçekleşen sıralamada bir değişimin yaşanmadığı dikkat çekmektedir. 2009 yılı değerlerine göre yapılan sıralamanın 2018 yılında da aynı olduğu görülmektedir. Bunun dışında Türkiye ortalaması 2009-2018 yılları arasında sürekli olarak yükselmiştir. İzmir ve İstanbul illeri Türkiye ortalamasının altında yer alırken diğer iller Türkiye ortalamasının üzerindedir.

DE değeri en yüksek olan iller Antalya ve Muğla'dır. Bu iki ilin DE değeri diğer illerin çok üzerinde hesaplanmıştır. Yatak kapasitesi/nüfus ekseninde yapılan hesaplamalarda Türkiye'nin DE yöntemine göre turizm yoğunluğu en yüksek olan illerinin Antalya ve Muğla olduğu söylenebilir. Aydın ve Nevşehir ise birbirlerine yakın değerlerle 3 ve 4'üncü sırada yer almaktadır. İzmir ve İstanbul yüksek nüfuslarının da etkisiyle son sıralarda yer almıştır.

Sonuç ve Öneriler

Turizm yoğunluğunun değerlendirilmesinde farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır (Stefco vd., 2016). Bu çalışmada kapasite temelli yaklaşımlardan Defert Endeksi (DE) ve Turist Sıklığı (TS) yöntemleri benimsenerek Türkiye'nin önde gelen turizm destinasyonlarının turizm yoğunluklarının 2009-2018 yılları arasındaki seyirleri değerlendirilmiştir.

Türkiye genelinde ve örneklem dahilindeki destinasyonlar bazında turist sıklığının 2009 yılına göre 2018 yılında artış gösterdiği tespit edilmiştir. İlgili dönemlerde destinasyonların yüz ölçümlerinin sabit kaldığı da görülmektedir. Dolayısıyla km^2 başına düşen yatak kapasitesini ifade eden TS'deki artışın yatak kapasitesinde yaşanan artıştan kaynaklandığı söylenebilir. 2009 yılı kapasiteleri ile 2018 yılı kapasiteleri karşılaştırıldığında ise bütün destinasyonlarda kapasite artışı yaşandığı gözlemlenmiştir. Buna karşın 2017 yılında 2016 yılına göre hem Türkiye genelinde hem de İzmir ve Nevşehir dışında kalan bütün destinasyonlarda yatak kapasitesi bakımından bir düşüş yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu durum 2016 yılında Rusya ile yaşanan uçak krizi neticesinde azalan turist sayılarının 2017 yılında bazı otellerin kapanmasına neden olarak yatak kapasitesinde düşüşün yaşanmasıyla açıklanabilir.

TS bakımından en yüksek değer İstanbul ve Antalya illerine aittir. İstanbul'un yüzölçümünün ($5.461 km^2$) diğer destinasyonlardan küçük olması TS sıralamasında 1. sırayı almasında etkili olurken Antalya'nın en büyük yüzölçümüne ($20.177 km^2$) sahip olmasına karşın 2. sırayı almasında ise sahip olduğu yüksek yatak kapasitesi etkili olmuştur. İlgili yazında turistlerin, ziyaret ettikleri destinasyonun belirli alanlarında yoğunlaştığı (Dumbrovskaya & Fialova, 2014) bu yüzden destinasyon içerisinde belirli alanların daha kalabalık olacağı vurgulanmaktadır. Bu bakış açısıyla destinasyonun tamamının yüz ölçümü ele alınarak yapılan hesaplamaların turizm yoğunluğu hakkında önemli bilgiler sunmasına karşın gerçekte hissedilen yoğunluğun tespiti için yetersiz kalacağı düşünülebilir. Çözüm olarak destinasyon içerisinde turistik bölge olarak ifade edilen daha küçük alanlar için hesaplama yapılması veya farklı yoğunluk göstergeleriyle birlikte ele alınması önerilmektedir (Dumbrovskaya & Fialova, 2014).

Bu çalışmada destinasyonların yüz ölçümlerine ek olarak kapasitenin yerleşik nüfusa oranını ifade eden Defert Endeksinden de (DE) yararlanılmıştır. Her 100 yerel nüfusa karşılık gelen yatak kapasitesini ifade eden DE yaklaşımına göre 2009-2018 yılları arasında Muğla hariç Türkiye ortalaması da dahil olmak üzere bütün destinasyonların turizm yoğunluklarında artış gözlemlenmiştir. Muğla'da DE değeri düzenli olarak 2009-2018 yılları

arasında sürekli düşmüştür. Bu düşüş nüfusta yaşanan artışın yatak kapasitesinde yaşanan artıştan daha yüksek düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

2017 yılında 2016 yılına göre İzmir hariç bütün destinasyonlarda ve Türkiye genelinde DE değerleri düşüş göstermiştir. Bu durum 2016 yılında yaşanan uçak krizi sonrasında yaşan kapasite düşüşü karşısında yerleşik nüfus sayısında yaşanan artışla açıklanmaktadır.

2018 yılı istatistiklerine göre Türkiye genelinde yaşayan her 100 kişiye ortalama 1,46 bakanlık belgeli yatak düşmektedir. Bu oran Antalya'da 20,51, Muğla'da 14,18 Nevşehir'de 4,25 olarak hesaplanmıştır. Stefcó ve arkadaşları (2016) farklı çalışmalardan yararlanarak DE değerlerinin incelenmesinde referans olarak kabul edilecek bir skala oluşturmuştur.

Tablo 4. Defert Endeksi Sınıflandırma Tablosu

DE Değeri	Kategori	Açıklama
0-4	1	Pratik olarak turizm aktivitesi olmayan bölge
4-10	2	Önemsiz turizm aktivitesi
10-40	3	Önemli fakat baskın olmayan turizm aktivitesi
40-100	4	Turizm aktivitelerinin baskın olduğu bölge
100 ve üstü	5	Büyük turizm destinasyonu

Stefco ve arkadaşlarının (2016) sınıflandırmasına göre Muğla ve Antalya 3. kategoride, Nevşehir 2. kategoride ve diğer destinasyonlar ise 1. kategoride yer almaktadır.

Mastercard (2019) tarafından yayınlanan Global Şehir Endeks raporunda en çok turist ağırlayan dünya şehirleri sıralaması verilmiştir. Bu sıralamada İstanbul 8. sıra, Antalya ise 10. sırada yer almıştır. Dolayısıyla İstanbul ve Antalya turizm açısından dünyanın en önemli destinasyonları arasındadır. Turizm yoğunluklarının yüksek hesaplanmaması bu destinasyonlarda turizm hareketlerinin yerel nüfusa oranla çok yüksek olmamasını ifade etmektedir. Bu bakımdan elde edilen bu sonuçların olumlu yorumlanması mümkündür. Fakat özellikle Antalya destinasyonu açısından turizm hareketlerinin yaz aylarında sıklaşması turizm yoğunluğunun yıl geneline dağıtılamamasından dolayı bu aylarda hissedilen turizm yoğunluğunun yüksek olmasına neden olabilir. Turizm yoğunluğu ve turist memnuniyetini konu alan çalışmalarda özellikle kıyı turizmine ilişkin aksi düşünceler bulunsa da algılanan kalabalığın turist memnuniyetini olumlu yönde etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Cruz & Zaragoza, 2012). Fakat kalabalığın yerel halkın yaşam kalitesinde düşüşe neden olacağı düşüncesi ise sık karşılaşılan bir durumdur (Koens vd., 2018). Dolayısıyla yaz aylarında artan turizm yoğunluğu turist memnuniyetini olumlu etkilese bile yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde olumsuz yönde etkili olacaktır.

Son olarak turistlerin ziyaret ettikleri destinasyonun belirli alanlarında yoğunlaşması (Dumbrovska & Fialova, 2014) turizm yoğunluğuna ilişkin çalışmaların daha küçük birimler üzerinde yapılması halinde daha doğru sonuçlara ulaşılabileceği düşüncesini desteklemektedir. Bu bağlamda sonraki çalışmalarda bir destinasyonun bütününe değil içerisinde yer alan daha küçük bir biriminin incelenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Butler, R. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources. *Canadian Geographer*, (24), 5-12.
- Cruz, M., S. & Zaragoza, M., P., P. (2019). Analysis of the accommodation density in coastal tourism areas of insular destinations from the perspective of overtourism. *Sustainability*, 2019 (11), 1-19.
- Doxey, G. A. (1975). Causation theory of visitor–resident irritants, methodology and research inferences. The impact of tourism. In Proceedings of the Sixth Annual Conference Proceedings of the Travel Research Association, San Diego, CA, USA, 8–11 September 1975.
- Dumbrovska, V., & Filova, D. (2014). Tourist intensity in capital cities in Central Europe: Comparative analysis of tourism in Prague, Vienna and Budapest. *Czech Journal of Tourism*, 2014(1), 05-26.
- EVDS (2020). Türkiye'ye gelen ziyaretçilerin sınır kapılarının bağlı olduğu illere göre dağılımı. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/dashboard/1317>, Erişim Tarihi: 14.02.2020.
- Harita Genel Müdürlüğü (2020). <https://www.harita.gov.tr/anasayfa> Erişim Tarihi: 10.02.2020.
- Koens, K., Postma, A., & Papp, B. (2018). Is overtourism overused? Understanding the Impact of tourism in a city context. *Sustainability*, 2018(10), 1-15.
- Mikulic, J., Milicevic, K., & Kresic, D. (2015). The relationship between brand strength and tourism intensity: empirical evidence from the EU capital cities. *International Journal Of Culture, Tourism And Hospitality Research*, 2016 (10), 14-23.
- Olali, H. (1990). Turizm Politikası ve Planlaması, Yön Ajans, İstanbul.
- Sezgin, M., & Gümüş, M. (2016). The evaluation of Beysehir Lake National Park (Konya-Turkey) in the framework ecotourism. *Journal of Advanced Management Science*, 4(4), 342-346.
- Shiji, O. (2019). Tourist penetration rate and index of tourism intensity in kerala. *Scientific Information and Technological Board of Sadhana Universal Review*, 10(8), 10-20.
- Štefko, R., Vašaničová, P., Litavcová, E., & Jenčová, S. (2018). Tourism intensity in the NUTS III Regions of Slovakia. *Journal of Tourism and Services*, 9(16), 45-59.
- Seraphin, H., Sheeran, P. and Pilato, M. (2018). Over-tourism and the fall of Venice as a destination. *Journal of Destination Marketing & Management*, 2018(9), 374–376.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020). <https://www.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.02.2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). <http://www.tuik.gov.tr/Start.do> Erişim Tarihi: 10.02.2020.
- UNWTO (2019). International Tourism Highlights.
- UNWTO (2018). Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions; UNWTO: Madrid, Spain, 2018.

Tourism Intensity As a Result of Accommodation Capacity: An Analysis of Turkey's Leading Tourism Destinations

Ramazan GÖRAL

Selçuk University, Faculty of Tourism, Konya/Turkey

Engin TENGİLİMOĞLU

Selçuk University, Faculty of Tourism, Konya/Turkey

Extensive Summary

Introduction

With the developments in the 1950s, increasing tourism movements have brought up discussion issues such as the negative effects of tourism. Today, approximately 1.4 billion people are participating in international tourism movements. In some European cities visited extensively by tourists, the decline in the quality of life of residents is causing anti-tourism demonstrations.

Residents and local stakeholders to deal with tourism growth and protests have been observed in multiple high profile destinations (e.g., Barcelona, Venice). Although the issue is most prominent in European cities, similar sentiments have been reported in other destinations too, for example tropical islands, backpacker ghettos, or even slums. To describe these tourism disturbances, the term 'overtourism' has rapidly been popularized. UNWTO definition of overtourism is "the impact of tourism on a destination, or parts thereof, that excessively influences perceived quality of life of citizens and/or quality of visitors' experiences in a negative way"

While the overtourism phenomenon is a relatively new term—in the public and academic debate on the negative consequences of tourism that was largely non-existent prior to 2017; it has been used in political debate, media reporting, arguments made by business lobbies and traditional business people in the sector, the anti-tourism movements or 'resistant identities' and has even entered the everyday language of the general public.

Whereas it was largely nonexistent prior to 2017, no less than four Special Issues of academic journals and three edited books on the topic will come out in 2018 and 2019. The term overtourism largely arose from media discourses without much theoretical grounding. The issue it describes—an excessive negative impact of tourism on the host communities and/or natural environment—has been a critical concern within academia for many years. As early as the 1960s, authors already discussed the ways in which tourism negatively affected destinations. This culminated in concepts such as Doxey's irridex model, Butler's tourist life cycle and Pizam's description on the social costs to destination communities. Common thread in this early work was that excessive tourism concentrations led to harm to the local environment and negative attitudes among residents in urban and rural areas. In the 1980s, discussions regarding the carrying capacity of a destination moved this debate forward. The idea is to find the limit with regards to the number of tourists who could visit without serious negative consequences.

Overtourism cause some problems in the life of the residents such as public transportation, infrastructure, roads, museums, attractions and other services. As a result of such problems, it is stated that in the last fifty years, two thirds of the people of Venice have moved to different regions whilst tourist numbers have swelled.

Another concept that is being discussed in parallel with the developments of tourism movements is the intensity of tourism. The touristic capacity of a destination and the number of tourists it welcomes are undoubtedly important indicators that cause overtourism. Touristic capacity and tourist numbers are also used to measure the tourism density of the destination. Different approaches are used to calculate tourism density. In general, the bed capacity of the destination or the number of tourists visiting the destination's proportion of the of the destination's surface or the destination's population. In this study, Defert Index (DE) and Tourist Frequency (TF) methods were taken from tourism density measurement approaches and tourism density levels of Turkey's leading tourist destinations were evaluated between 2009 and 2018.

Methodology

In this study, the Defert Index (DE) which expresses the ratio of tourist bed capacity in the region to the region's population and Tourist Frequency (TS) approaches that express the ratio of bed capacity to the destination's surface (km²) were used.

$$\text{Defert Indeks (DE)} = \frac{L \times 100}{P}$$

$$\text{Tourist Frequency (TF)} = \frac{L}{DS \text{ (km}^2\text{)}}$$

The purpose of this study is to evaluate tourism densities with Defert Index and Tourist Frequency approaches of turkey's leading tourist destinations. Turkey's leading tourism destinations such as Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın, İzmir and Nevşehir are the samples of the study. The bed capacities used as data in the study were taken from the statistics of the Ministry of Culture and Tourism, while the population information was obtained from the Turkish Statistical Institute and the surfaces were obtained from the General Directorate of Maps. It is observed that the population is constantly increasing and bed capacity has increased in general despite the decreases in certain years. No changes were observed in the surface over the relevant years.

Findings

The capacity of ministry-documented beds has steadily increased from 840,000 to 1,199,000, apart from the decline in 2017. As of 2018, most of the total bed capacity (1,199,995) is located in Antalya province (468,776). Muğla was in second place until 2013, while Istanbul took second place after 2013. Then comes Izmir, Aydın and Nevşehir.

When the population course of the destinations in the sample is examined, it can be said that there was a continuous increase between 2009 and 2018. In terms of population, Istanbul, Izmir, Antalya take the first place, while Aydın, Mugla and Nevşehir are in the last place.

In terms of TF (Bed Capacity / Surface), İstanbul, Antalya and Muğla are in the first place. In terms of DE (Bed Capacity / Population) Antalya, Mugla and Nevşehir are in the first place.

In terms of TF, the Turkish average is seen to be lower than other destinations. The results show that although there have been ups and downs in certain years, 2018 values in all provinces are higher than in 2009 in terms of TF.

In terms of DE Turkey's average has steadily risen between 2009 and 2018. The destinations of Izmir and Istanbul are below the Turkish average, while the other destinations are above the Turkish average.

The destinations with the highest DE value are Antalya and Mugla. Aydın and Nevşehir are ranked 3rd and 4th with close values. İzmir and İstanbul have been in the last place due to their high populations.

Conclusion

Different approaches are used in the evaluation of tourism density. In this study, Defert Index (DE) and Tourist Frequency (TF) methods were taken from capacity-based approaches and the tourism densities of turkey's leading tourism destinations were evaluated between 2009 and 2018.

The TF has increased in 2018 compared to 2009 in Turkey and on the part of destinations within the sample. It is also observed that surfaces of the destinations remain constant during the relevant periods. Therefore, it can be said that the increase in TF is due to the increase in bed capacity. The highest value in terms of TF belongs to the provinces of Istanbul and Antalya. The smallest surface of Istanbul (5,461 km²) was effective in taking 1st place in terms of TF, while Antalya's high bed capacity was effective in taking second place.

In addition to the surfaces of destinations, the Defert Index (DE), which expresses the ratio of accommodation capacity to the resident population, was also used in this study. According to the DE approach, which represents the bed capacity corresponding to every 100 local populations, the tourism densities of all destinations increased, including the Turkey average except Mugla, between 2009 and 2018. In 2017, DE values have declined in all destinations except Izmir compared to 2016.